

Lausunto asiakirjoista:

Ehdotus Kokemäenjoen-Saaristomeren-Selkämeren vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmaksi vuosiksi 2022-2027

Hämeen vesienhoidon toimenpideohjelma 2022-2027

Pirkanmaan vesienhoidon toimenpideohjelma 2022-2027

Yleistä vesienhoitosuunnitelmasta

- + Mittava tietopaketti ja suuren työn tulos
- + Ansiokkaat kartat ja taulukot
- + Vesiin vaikuttavat toimialat on tunnistettu kattavasti.

Suurin ongelma: uskottavuus

- Suunnitelmassa todetaan, seuraavaa: "Ympäristötavoitteiden tarkastelussa pintavesien osalta vesienhoitoalueella ei ole tunnistettu tarpeita alentaa tilatavoitteita kolmannelle vesienhoitokaudelle." Tässä lauseessa tiivistyy vesienhoidon suunnittelun poliittinen ja hallinnollinen ohjaus ylhäältä alaspäin vastoin kaikkea käytännön kokemusta ja olemassa olevaa dataa. Mikään reaalielämässä ei viittaa siihen, että tilatavoitteet voitaisiin kaikkialla saavuttaa millään käytössä olevilla menetelmillä tai resursseilla vuoteen 2027 mennessä. Tällainen linjaus romuttaa koko asiakirjan uskottavuutta.

Toiseksi suurin ongelma: raha

- Suunnitelmassa todetaan tarvittavat täydentävät toimenpiteet ja niiden kustannukset, mutta siinä ei lainkaan käsitellä rahoituksen realistisuutta. Vaikka parhaillaan elämme vesiensuojelun "parasta aikaa" (mm. vesiensuojelun tehostamisohjelma), käytettävissä oleva rahoitus on promilleja vesienhoitosuunnitelmassa esitettyihin vuosittaisiin eurotarpeisiin verrattuna.

Kolmanneksi suurin ongelma: työvoima

- Ainakin kunnostuspuolella mahdollisten hankkeiden vetäjiä on aivan liian vähän. Puuttuu sekä resursseja että osaamista. Liikaa luotetaan vapaaehtoistyön ja yhdistystoiminnan mahdollisuuksiin tehdä isoja ja vaikuttavia hankkeita.

Neljäs ongelma: keinot

- Tarvittavia kuormitusvähennyksiä ei ole mahdollista saada aikaan nykyisin tiedossa olevin keinoin. 40-50 % kuormitusvähennys typen ja fosforin kuormituksessa kuuden vuoden aikana on silkkä mahdottomuus.
- Myös kunnostuspuolella on tilanne sama: niin kauan kuin sisäisen kuormituksen ja sedimenttien ravinnevarantojen vaikutukseen ei pystytä kestävästi ja kustannustehokkaasti vaikuttamaan, voi tilatavoitteet unohtaa sisäkuormitteisilla kohteilla.
- Hajakuormitukseen ja ilmaperäiseen laskeumaan liittyvät keinot ja niiden aktiivinen käyttöönotto ei ole vesiensuojeluorganisaatioiden tai viranomaisten käsissä, vaan kyse on tuhansien yksittäisten päätöksentekijöiden valinnoista. Neuvonnalla voidaan vaikuttaa vain vähän ja pitkällä aikavälillä. Rajat ylittäviin päästöihin meillä on vielä vähemmän vaikutusvaltaa pois lukien kansainvälinen lainsäädäntö ja sopimukset.

Viides ongelma: Perättäisten VHSien vertailtavuus

- Kaipaamme suunnitelmassa selkeätä vertailua niistä muutoksista, joita alueella on tapahtunut ja tehty edellisen VHS:n laadinnan jälkeen. Näin kävisivät trendit ja toimintaympäristön muutokset ilmi ja yleisen kehityksen arviointi olisi helpompaa. Mikä on muuttunut vesienhoitosuunnittelukauden aikana ja miksi? Alueen ominaisuuksia esittelevistä kartoista osan voisi korvata kehityskulkuanalyysillä.

Kuudes ongelma: KytKentä Tulvariskien hallintasuunnitelmaan

- Tulvariskien hallintasuunnitelman lähestymistapa on omaisuuden ja ihmishenkien suojeleminen. Tulvien ennaltaehkäisy jää vähemmälle. Ilmastomuutos on yhteinen riski. Valuma-alueetasoista vedenpidätyskyvyn kasvattamista on tulvariskien hallintasuunnitelmassa sivuttu kevyesti eikä kytKentää vesienhoidon suunnitteluun ole tehty. Kuitenkin valuma-alueiden hydrologiset prosessit ratkaisevat pitkälti mm. hajakuormituksen määrän.

Seitsemäs ongelma: Vesientilaluokitusten ja kuormitustulosten vertailtavuus ja tulkinta

- Hämeen TPOssa on ansiokkaasti analysoitu saavutettuja vesientilamuutoksia seuraavasti: "Vuonna 2019 valmistuneen tila-arvion perusteella ympäristötavoitteet on saavutettu 98 vesimuodostumassa. Yhteensä 39 vesimuodostuman tilaluokka on vaihtunut toiseksi. Niistä 26:n muodostuman luokka on noussut ja 13:n laskenut yhden luokan verran. Muutoksen syynä ovat useimmiten olleet luokittelumenetelmissä tapahtuneet muutokset tai uusi seuranta-aineisto, jonka avulla tilaluokkaa on voitu tarkentaa. Tällaisia vesimuodostumia on 35. Vain neljän vesimuodostuman tilassa on katsottu tapahtuneen todellisen muutoksen. Hiidenjoen, Lehijärven ja Vesijärven Kajaanselän tila on kohentunut ja Loppijärven huonontunut yhdellä luokalla." Tällaista analyysiä tarvittaisiin myös VHS-tasolla. Toisaalta edellä mainitun kaltainen tulos kertoo siitä, että vesienhoidon suunnitteluprosessin tekniset muutokset vaikeuttavat aineiston ajallista vertailtavuutta. Lisäksi VEMALassa tapahtuneet muutokset vaikeuttavat kuormituksen muutoksen arviointia, vaikka sinällään on hyvä, että VEMALAA kehitetään.

Muuta

- + VEMALasta on kehittynyt selvästi alkuaikojen versiota parempi työkalu.
- Kemiallisen tilaluokittelun mielekkyys ja käyttökelpoisuus nykyisillä raja-arvoilla on Suomen olosuhteissa kyseenalainen.
- Ravinnetarkasteluiden lisäksi tulisi tarkastella kiintoaine- ja humuskuormitusta. Ne ovat käytännön vesiensuojelutyössä perushaasteita.
- Viestintävinkki: ELY-keskukset järjestäessään hanke- ja rahoitustiedotusta voisivat lyhyesti kertoa vesienhoidon suunnittelun suhteesta hankkeisiin ja rahoitukseen siten, että tavalliset vesiensuojeluaktiivit hahmottaisivat, ettei vesienhoitosuunnitelma ole hanke eikä rahoituslähde.
- Jotta vesistökuormitukseen saadaan tarvittavaa volyyymiä, vesistökuormitushankkeiden avustusprosenttien tulisi olla selvästi nykyistä korkeampia. Hajakuormitusta pyritään vähentämään myös muilla rahoituslähteillä, mutta ongelmaksi on todettava rahoitusten siiloutuminen ja toisistaan suuresti poikkeavat ehdot. Rahoitusta hajakuormitusta vähentäville toimille on todella vaikeaa löytää niin, että toimien toteutus olisi maanomistajille kannustavaa tai edes mahdollista.
- Tulkinta yleisestä vs. yksityisestä edusta ei saisi olla yhtä tiukka kuin nykyisin.

- Useissa vesistökohteissa vesiensuojelliset tavoitteet ovat ristiriidassa kohteen luontoarvojen olemassaolon kanssa. Tyypillisesti jonkin direktiivilajin esiintyminen kohteella estää tai vaikeuttaa tarvittavien kunnostustoimien toteutusta. Suomessa tarvitaan pitkäkestoinen, erilaisia habitaatteja koskeva tutkimusohjelma, jossa selvitetään eri direktiivilajien vasteita erilaisiin vesistökunnostustoimenpiteisiin. Tulosten perusteella tarvittaessa muutetaan linjausta kunnostusten lupaehtoissa.
- + Vaellusesteiden poisto on saanut ansaitsemaansa huomiota.
- Vaellusesteiden poiston rahoituksen löytäminen on vaikeaa. YM:n vesienhoidon avustuksia ei tyypillisesti saa käyttää kalatoimenpiteisiin, vaikka hankkeella saavutettaisiin muitakin vesienhoidollisia tavoitteita. Tämä hankaloittaa entisestään hankkeiden kokoon juoksemista ja toteutumista.

Yleisesti Hämeen ja Pirkanmaan toimenpideohjelmista

- + Ehdotettuja toimenpiteitä on räätälöity kullekin vesistölle mahdollisimman hyvin sopiviksi ja siinä on nähty paljon vaivaa.
- + Joukkoistavia, sitouttavia ja osallistavia suunnitteluprosesseja on ollut hyvin.
- + Toimintaympäristön kuvaukset ovat perusteellisia.

Hämeen toimenpideohjelma

- Kuormitusluvuissa on epä johdonmukaisuuksia eri kuvissa ja teksteissä. Pistekuormituksen sanotaan fosforin osalta olevan 13 400 kg/v tekstissä sivulla 85. Sivun 77 fosforikuormituskaaviosta laskettuna pistekuormitus on 1 500 kg P/v. Sivulla 88 kerrotaan: "Hämeen yhdyskuntien jätevesipuhdistamoiden (vain em. suurimmat mukana) fosforikuormitus vesistöön vuonna 2018 oli noin 4 800 kg..."

Pirkanmaan toimenpideohjelma

- + Erytisen ansiokasta Pirkanmaan TPO:ssa on se, että siellä kuvaillaan toimintaympäristön muutosta hyvin.

Lopuksi

Vaikka kritisoimme voimakkaasti vesienhoidon prosessia, kritiikkimme ei kohdistu miltään osin ELY-keskusten virkamiehiin ja asiantuntijoihin eikä heidän osaamiseensa tai työnjälkeensä. Pikemminkin toivotamme heille jaksamista ja tsemppiä monesti varmasti aika turhauttavienkin vpd-työtehtävien parissa. Ongelmat johtuvat näkemyksemme mukaan siitä, että prosessi palvelee ensisijaisesti EU-raportointia. Myös todellisuuden kaunistelu juontanee juurensa sieltä. Toivomme, että vuoden 2027 jälkeen, kun kolmas suunnittelukausi on päättynyt, koko EU ottaa aikalisän vesienhoidon suunnittelussa, tekee kunnollisen vaikuttavuustarkastelun direktiivin toimivuudesta ja toteutumisesta ja siitä, mitä panoksilla on saatu aikaan. Se mitä nykyisestä vpd-prosessista kannattaa säilyttää on vesien tilan luokittelu säännöllisin väliajoin. Päätösarvioinnin jälkeen keskitetään valtaosa suunnitteluprosessiin kuluneista resursseista toteuttamiseen ja menetelmäkehittämiseen. Ehkä sitten alkaa vesien tilan paraneminen nopeutua.

Hämeenlinnassa
19.3.2021

Sanni Manninen Johansen
Pääsihteeri
Vanajavesikeskus
sanni.manninen.johansen@vanajavesi.fi

Suvi Mäkelä
Vesistöasiantuntija
Vanajavesikeskus
suvi.makela@vanajavesi.fi

Vanajavesikeskus
www.vanajavesi.fi
Perttulantie 84
13430 Hämeenlinna